

Eminescu și Slavici – o prietenie literară

Prof. Dumitru MIHĂILESCU

Evoluția fenomenului literar românesc din a doua jumătate a secolului al XIX-lea a fost marcată de marea prietenie dintre Mihai Eminescu, Ioan Slavici și Ion Creangă, prietenie care s-a bazat pe o comunicare sufletească și spirituală, cu adânci ecouri în conștiința literară românească.

Deși cei trei mari prieteni s-au deosebit între ei prin anumite particularități, prin nivelul de cultură al fiecăruia sau prin structura lor temperamentală, deși destinul lor uman a cunoscut atât momente luminoase cât și momente întunecate, ei și-au păstrat nealterată caldă lor prietenie. Ioan Slavici, referindu-se la prietenia cu Mihai Eminescu, mărturisea în **Amintiri**: „Oricât de multe și de mari ar fi fost deosebirile dintre noi, erau câteva lucruri care ne legau pentru toată viața”, sau „se izbeau în noi amândoi una din alta, două lumi pornite din aceeași obârșie, dar desfășurate fiecare în felul ei, una largă și luminoasă, iar cealaltă strâmtă și neguroasă.” (1)

Pe Eminescu, Ioan Slavici l-a cunoscut la Viena în iarna anului 1869, unde tânărul șirian își făcea și el studiile în capitala imperiului, valorificând cu folos orele de răgaz lăsate de obligația satisfacerii stagiului militar într-una din cazarmele de elită ale imperiului. Un prieten comun, studentul medicinist Ioan Hosanu, i-a prezentat unul altuia pe Eminescu și Slavici. Au luat masa împreună și, din discuția care s-a încins între ei, Eminescu „a întrevăzut, prin intuiția lui excepțională, ce prețios filon de înțelepciune populară, ce personalitate anunțând pe viitorul moralist se ascundeau în studentul îmbrăcat în uniformă de cătană împărătească, mai vârstnic cu doi ani decât el.” (2)

În **Amintiri**, I. Slavici îl portretiza astfel pe tânărul bucovinean de numai 20 de ani: „Un tânăr oacheș, cu fața curată și rasă peste tot, cu un lung <<clăbăț>>bănățenesc peste pletele negre, cu ochii mărunți și visători și totdeauna cu un zâmbet oarecum batjocoritor pe buze; un albanez, îmi ziceam, poate chiar un persian”. Eminescu e privit de Slavici sub înfățișarea unui personaj terestru și al unui geniu tânăr romantic, visător și sarcastic.

Într-o scrisoare adresată de Slavici lui Iacob Negruzzi, datată 6 / 18 septembrie 1874, portretul moral al poetului este trasat în linii sigure și conține, în esența ei, cea mai vie, întreaga viziune a memorialistului de mai târziu. Mai tânărul Eminescu este numit de Slavici “măestrul meu”: “Îți mărturisesc apoi – îi scrie Slavici lui Negruzzi – că eu țin foarte tare la

Eminescu, nu numai pentru că el m-a introdus în lumea în care petrec acum, făcându-mă cunoscut cu dumneavoastră, dar și pentru altele. Felul gândirii sale mă seduce și nu mai puțin mă seduce forma în care se manifestă acest fel. Între altele sunt foarte preocupat de măestrul meu—**a nimănui limbă nu mi place ca și a lui Eminescu;**(...) **Eminescu gândește și formează deodată; pentru dânsul limba este marmur, în care varsă chipul gândurilor sale alese.**” (s.n.) (3)

Comentând conținutul acestei scrisori, Lucian Raicu apreciază că “Neobișnuita apoteoză a unui contemporan, tânăr de 24 de ani, abia de aici începe; scrisoarea către Iacob Negruzzi nu lasă nicio umbră de dubiu asupra faptului că Slavici cel de atunci nutrește netulburata conștiință a **genialității amicului său**. Eminescu este din această clipă solemnă a literelor românești Alesul însuși al providenței. Niciun alt document anterior rândurilor lui Slavici din 1874 nu conține indicația acestei definitive certitudini.”(4)

Întâlnirea de la Viena a constituit piatra de temelie a mării lor prietenii, Slavici fiind profund impresionat de personalitatea excepțională a lui Eminescu. Această puternică impresie se va menține și peste ani, când, în 1909, la 20 de ani de la moartea poetului, Slavici scria; “Deși tânăr, de abia 20 de ani, el avusese până atunci o viață zbuciumată. (...) cunoștea în toate amănuntele ei partea urâtă a vieții omenești și era oarecum copt înainte de vreme. Nu-și urmase în mod regulat studiile secundare, dar citise mult și nu numai își făcuse reputațiunea literară, ci știa totodată multă carte și **judeca cu capul lui**. Cu deosebire largi îi erau cunoștințele în ceea ce privește literatura tuturor popoarelor, istoria universală și cea română îndeosebi.” (5)

Prietenia dintre Eminescu și Slavici, consolidată în perioada vieneză, a fost profitabilă, în primul rând, pentru viitorul autor al **Morii cu noroc**. Slavici a fost “omul care n-a vrut să fie scriitor” (Magdalena Popescu). El nu avea propriu-zis “chemare” pentru o astfel de îndeletnicire, nici fire de artist”.Eminescu l-a făcut să fie scriitor, oarecum împotriva voinței sale. Slavici nu a uitat niciodată că debutul său a fost un act al voinței lui Eminescu. Interesul lui Eminescu “avea o finalitate majoră, un țel superior, propunându-și să desferece zăcămintele aurifere care stăteau ascunse în ființa tânărului transilvănean.(...)Eminescu a intuit că Slavici avea toate șansele să urmeze calea ascendentă a perfectibilității, pe varii coordonate, să devină conștient de valențele spiritual ce-i erau proprii.” (6)

Unul din marile câștiguri ale lui I. Slavici a fost că, sub îndrumarea lui Eminescu, a învățat să vorbească, să citească și să scrie corect în limba română literară, deoarece limba română pe care o vorbea era tributară dialectului specific satului său natal, Șiria. “În urma stăruințelor lui am început să citesc românește, m-am deprins încetul cu încetul cu rostirea

literară a vorbelor” - mărturisește el în **Amintiri**. În debutul ca scriitor al lui I. Slavici, meritul revine, în întregime lui Mihai Eminescu, care, văzând în I Slavici un talent autentic, dotat cu adâncime în gândire și cu putere de muncă îl îndeamnă să scrie. ”E greu de presupus că Slavici ar fi devenit scriitor fără cunoștința și împrietenirea cu Eminescu. Ar fi devenit, cu siguranță, un bun profesor, un publicist stăruitor, dar poate, numai atât. Ca și Creangă. Slavici este descoperirea lui Eminescu.”(7)

La numai un an de la contactul cu Slavici, Eminescu a început să-l recomande lui Iacob Negruzzi, adevăratul animator al **Convorbirilor literare**. “Eu cred că Slavici este un scriitor de viitor. El cugetă drept, are idei originale și va scrie foarte bine când va mânui ușor limba românească”. După ce Slavici a terminat de scris comedia **Fata de birău**, Eminescu a corectat-o, a copiat-o cu propria sa mână și a trimis-o revistei. “Cu sprijinul hotărâtor al lui Eminescu, Ioan Slavici are marea satisfacție să-și vadă **Fata de birău** publicată. (...) Grație lui Eminescu, în literatura română se inaugura astfel un nou destin literar, bogat în opere fundamentale, cu o existență îndelungată. E floarea superbă născută și nutrită din seva unei admirabile prietenii.” (7)

Anii petrecuți de cei doi prieteni la Viena, și-au lăsat o puternică amprentă asupra formației lor intelectuale și patriotice. Ca și a altor cărturari transilvăneni și bucovineni, formația lor intelectuală a fost indisolubil legată de **Societatea România Jună**.

Viața studenților români din Viena, înainte de venirea aici a lui Eminescu și Slavici se desfășura sub semnul unei puternice disensiuni. Existau acolo două societăți studențești: **Societatea literar-științifică** și **Societatea literar-socială România**. După tratative purtate în octombrie 1870 și ianuarie 1871, cele două societăți studențești s-au contopit într-o **Societate academică social-literară România Jună**. Prima ședință oficială a României June a avut loc la 8 aprilie 1871, când a fost ales cel dintâi comitet de conducere, Ioan Slavici fiind ales președinte iar Mihai Eminescu bibliotecar.(9) Scopul acestei societăți era, la început, lupta pentru „unitatea sufletească” a românilor, pentru ca mai târziu să se poată înfăptui unitatea politică.

Împlinindu-se, în anul 1870, patru sute de ani de la zidirea mănăstirii Putna, de către Ștefan cel Mare, M. Eminescu și Ioan Slavici au luat inițiativa de a transforma acest eveniment într-un prilej de strângere a unității românilor de pretutindeni. Eminescu și Slavici voiau să folosească prilejul întâlnirii de la Putna pentru a pune la cale un Congres general al studenților români de pretutindeni, cei doi prieteni aflându-se în fruntea comitetului de acțiune. Eminescu și-a adus contribuția pe tărâm teoretic, iar

Slavici, mai ales, pe tărâm organizatoric. Grandioasa serbare de la Putna a fost patronată tacit de România Jună și a fost una dintre cele mai importante manifestări ale conștiinței naționale a românilor din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Mihai Eminescu a prețuit opera prietenului său I. Slavici. Astfel, în anul 1881, când Slavici a publicat volumul **Novele din popor**, Eminescu i-a consacrat o amplă cronică publicată în ziarul **Timpu**, nr. 69 din martie 1882, insistând asupra faptului că Slavici are capacitatea de a reflecta veridic specificul național, de a contura tipuri umane caracteristice vieții și sufletului poporului: “Fiecare din chipurile care trăiesc și se mișcă în nuvelele sale e nu numai copiat de pe ulițele împodobite cu arbori ale satului, nu seamănă în exterior cu țaranul român, în port și în vorbă, ci au fondul sufletesc al poporului, gândesc și simt ca el.”

Purtător al unui întreg și autentic „credo” al acestui popor, păstrându-și inconfundabila identitate, cei doi buni prieteni, Eminescu și Slavici, vin înspre noi dintr-un alt veac, rămânând fără vârstă, pentru că materia gândului lor este inepuizabilă și ne însoțește generații la rând în fiecare moment al existenței noastre.

“Nu trece omul luminat prin lume fără ca să-și reverse lumina și dacă i se retrage viața mărginită în timp, rămâne lumina pe care a revărsat-o în sufletul celor încă vii și crește împreunându-se cu alte lumini și se întinde pătrunzând în sufletele celor ce rânduri, rânduri intră în viață.” (**Din bătrâni**)

Note:

1. Slavici, Ioan, **Amintiri**, Ediție îngrijită, prefață, note și indici de G. Sanda, București, E. P. L., 1967, p. 13 Toate citatele sunt extrase din această ediție.
2. Dumitrescu-Buşulenga, Zoe, **Eminescu. Viața**, ediție îngrijită de Dumitru Irimia, Ed. Nicodim Caligraful, Mănăstirea Putna, 2009, p. 90
3. I. E. Torouțiu, **Studii și documente literare**, II, p. 270
4. **Postfață** la Ioan Slavici, **Amintiri**, Ed. Minerva, București, 1983, p. 234
5. Slavici, Ioan, **Amintiri**, București, E. P. L., 1967
6. Vârgolici, Teodor, **Eminescu și marii săi prieteni**, Ed. Eminescu, București, 1989, p. 32
7. Marcea, Pompiliu, **Slavici**, Ediția a III-a, Ed. Facla, Timișoara, 1978, p.43
8. Vârgolici, Teodor, **op.cit.** p. 42
9. Vatamaniuc, D., **Eminescu și Slavici la România Jună din Viena**, în **Revista de istorie și teorie literară**, T 16, nr.1, p. 89-100